

Norvegia sacra. Aarbok til kunnskap om den norske kirke i fortid og samtid er navnet på en ejendommelig, ret storstilet publikation, udgivet af den norske kirkes biskopper under ledelse af prof. O l u f K o l s r u d, som i nyere tid har indlagt sig så stor fortjeneste af studiet af den norske kirkes historie. Der er allerede udkommet tre årgange af »Norvegia sacra« (1921—23), som har sat sig til mål at være »et organ for norsk kirkeforskning«, at være et samlingssted for arbejder omhandlende den norske kirkes historie, minder, arbejde, opgaver og omgivelser. Derfor bringer årsskriftet dels studier og kildestof til kirkens historie, dels skildringer og beskrivelser af kirkens nuværende tilstand og endelig undersøgelser til belysning af nutidens kirkelige spørgsmål. Selve tanken om på samme sted at forene kirkehistoriske afhandlinger og indlæg vedrørende nutidens arbejde er ikke ukendt i Danmark (jfr. f. eks. Im. Barfod og H. F. Rørdam: Kirke-Kalender for Slesvig Stift 1—2. 1862—64), men det er dog tvivlsomt, om den i det lange løb vil vise sig at være absolut heldig, i hvert tilfælde set fra den kirkehistoriske forsknings standpunkt. Tanken rummer den fare, at det praktiske hensyn tilsidst skal vinde overhånd over det videnskabelige, og mange vil sikkert — også af metodiske grunde — foretrække en sondring mellem det egentlig historiske arbejde og drøftelsen af dagens spørgsmål. — De foreliggende årgange af »Norvegia sacra« rummer imidlertid et stort og værdifuldt stof til den norske kirkes historie, selvom vel ikke alle bidrag er af samme lødighed. Det skal ikke forsøges på dette sted at opregne *alle* bidragene, men en del bør nævnes for derigennem at give et indtryk af den rigdom af emner fra de ældste tider i den norske kirke op til vore dage, som her har fundet deres behandling. Man træffer således en oversigt over den norrøne kristendoms ældste historie af Fr. Paasche (I, 10), og en lærd og indtrængende afhandling af Absalon Taranger, hvori han underkaster kong Magnus Erlingssons privilegium for den norske kirke en undersøgelse (II, 16) og kommer til det resultat, at privilegiet må være yngre end 1171. Af bidrag til nyere tiders kirkehistorie kan fremhæves en posthum afhandling af J. Jørgensen om folkeundervisningstilstand paa landet i Norge omkring 1739 (III, 52) samt R. Slaattelids oplysninger om ophævelsen af konventikelpakaten af 1741 (I, 87) og om forhandlingerne om en norsk kirkeforfatning i 1840erne (II, 182). Vigtige oplysninger vedrørende den almindelige norske kirkehistorie vil man også finde i forskellige offentliggørelser af hidtil utrykt kildestof, fremfor alt i Oluf Kolsruds store aktstykkесamling vedrørende Hans Nielsen Hauges fangen-

skab 1804—1814 (III, 90) samt i selvbiografierne af M. B. Landstad, den bekendte salmedigter, (I, 117) og af stiftsprovst J. B. Flottmann (II, 139). I nær forbindelse med denne gruppe står den i øvrigt noget kortfattede skildring af indremissionæren Jacob Traasdahl († 1903) af H. G. Heggveit (II, 203) og af haugianeren Mikkel Grendahl af Anders Gimse (III, 145). Ejendommeligt virker skildringen af Lars Skrefsrud i bodsfængselet af O. C. Breda (III, 190).

Også Norges kirkelige topografi har fundet fremstillere. Det er klart, at landets almindelige kirkehistorie bygger på en fast grund, når den støtter sig til arbejder, der nøje gør rede for enkelte egne kirkelige forhold. Derfor læser man med særlig interesse udgiverens redegørelse for Stavanger bispestols historie (II, 62). Overvejende opbygget på statistisk materiale er Jørgen E. Sivertsens meget omfangsrige skildring af det religiøse og kirkelige liv i Troms fylke (I, 127). Finmarkens kirkehistorie er behandlet af Kristian Nissen (II, 113) og af Lars Jakobsen Hætta (III, 68).

Heller ikke kirkearkæologien og liturgiens historie er blevet forsømte. Ledsaget af mange ypperlige billeder skildres Hellig Olavs skrins historie af Thor Kielland (II, 1), medens Anders Bugge giver en interessant oversigt over den genrejsning og nyskabning, der har fundet sted i den nyere norske kirkekunst efter år 1900 (III, 350). Som bidrag til liturgiens historie bør fremhæves H. Wiers-Jenssens artikel om de liturgiske skuespil, især det mærkelige stjernespil (I, 21) og O. M. Sandviks gennemgang af nogle gammelkirkelige melodier i Hans Thomissøns salmebog (III, 30).

På grund af det nære forhold, hvori den danske og den norske kirke i svunden tid stod til hinanden, vil man også i »Norvegia sacra« træffe på mange oplysninger, der er af betydning for dansk kirkehistorie, således især i den ovenfor nævnte selvbiografi af stiftsprovst Flottmann. Oluf Kolsrud har i en tale (I, 76) søgt at skildre det moderne Grønlands ældste kirkehistorie ud fra synspunktet: Hvad betød Hans Egede på baggrund af sin egen tid? Kolsrud hævder til sidst med styrke det norske folks ret til en andel i den berømmelse, Hans Egede vandt sig og Danmark. Biskop Jón Helgason giver (III, 6) en udsigt over den islandske kirkes kår under katolicismen.

En ikke ringe del af de enkelte årgange af »Norvegia sacra« optages af et afsnit, betitlet »In memoriam«, som bringer nekrologer af nylig afdøde, mer eller mindre fremragende norske kirke-mænd, af hvem der også findes portrætter. Der er her samlet en

del faktiske oplysninger, men iøvrigt er den historiske kildeværdi af nekrologer som bekendt ikke den største. Større betydning har derimod de selvbiografiske oplysninger, som de nye norske biskopper har meddelt. Hver årgang af »Norvegia sacra« afsluttes med offentliggørelsen af de indberetninger, som biskopperne i den norske kirke hvert år indgiver om de kirkelige forhold i deres stifter til det kgl. kirke- og undervisningsdepartement. De er interessante for nutidslæsere, og vil sikkert blive værdifulde kilder for fremtidens kirkehistorikere. Årgangen 1923 er endvidere blevet forøget med en kirkelig litteraturfortegnelse for det foregående år.

Bjørn Kornerup.

I Efteraaret har *Gustav Indrebø* og *Oluf Kolsrud* udsendt første statelige Bind af *Lærde Brev fraa og til P. A. Munch*, som vil blive fulgt af endnu to Bind. Det foreliggende omfatter Correspondencen fra Tidsrummet 1832—50, et Tidsrum, der grunder den unge norske historiske Skole fejdede bravt paa den danske, og Munch selv ikke stod bagest i Rækkerne. Forøvrigt vidner Samlingen om, hvor levende Forbindelsen var med København, — her er Breve fra Werlauff, Molbech, Rafn, L. Engelstoft og Goldschmidt, og Breve til Rafn, Finn Magnusen, Werlauff, Molbech, Wegener, S. Grundtvig, Lehmann, Schouw og Krieger; — og Brevene fra 1848, der bryder Correspondencens Karakter af »lærde Breve«, taler højt om, hvor stærkt Munch var betaget af Kampen paa Danmarks Sydgrænse. *E. J.*

Historiska Studier tillägnade Ludvig Stavenow på Sextioårsdagen den 12. Oktober 1924 er en i Formen tiltalende og i Indhold — med en enkelt Undtagelse — værdig Hyldest fra en Kreds af Disciple og Venner. *Eli Heckscher* har som sit Bidrag givet en inciterende, indholdsrig Afhandling: »Det äldre Vasakonungadömets ekonomiska politik och idéer«, *Sven Tunberg* tolker *Henrik Løves Privilegium for Gotlændingene*, *Yngve Brilioth* viser ved Hjælp af Materiale, som nylig er fremdraget i Vatikanet, hvorledes Kurien spiller med i det politiske Spil i Sverige ved det 14. Aarhundredes Midte, *Erik Naumann* forfølger Justitiekanslerembedets Udvikling gennem 200 Aar. Nogle af Festskriftets Afhandlinger strejfer dansk Historie; det gælder »Förhistorien till 1396 års svenska konungaval« af *Gottfrid Carlsson*, »När Elfsborg lösen betalades« af *Gustaf Lindstén*, og *Th. Blomqvists Studie*: »De nordiska rikenas uppgörelse med Marocko 1845. Ett blad ur skandinavismens begynnelsehistoria«. *E. J.*